

BACHELOROPPGAVE

Rusforebyggende arbeid blant ungdom

av

kandidatnr 327
Malin Haugstad Blomvågnes

Vernepleien
BSV5-300
Mai 2013

FORORD

Denne oppgaven er skrevet ved Høyskolen i Sogn og Fjordane, avdeling for samfunnsfag, våren 2013. Det er en bacheloroppgave som gir totalt 15 studie poeng.

Arbeidet med oppgaven har vært krevende, men svært lærerikt. Det har gitt meg mye ny kunnskap og læring. Jeg vil rette en stor takk til de rundt meg som har hjulpet meg underveis.

- Bodil Ravneberg for god veiledning
- Informantene mine som stilte til intervju
- Familie og venner

*”Gleder og smerte, stil og ødeleggelse
- alt finnes rundt rusmidlene.*

*En pils blant venner kan symbolisere fellesskap – samtidig
følger vold og seksuelle overgrep i
alkoholens kjølvann. Jointen
med hasj kan markere kulturell
tilhørighet – men omfattende
hasjbruk er ofte knyttet til sosial
marginalisering. Ecstasybruken
er stilmessig en ny figur, samtidig
er den underlig velkjent. Rusmidlene er tvetydige, fordi de
befinner seg i et spenn mellom
smerte og lyst, mellom det bitre og det søte. Sykdom og avhengighet
følger i deres kjølvann.
Forskningen har til overmål
dokumentert det.*

Gledene og det søte har vi vært mindre opptatt av.

Men det er der, det og”

(Pedersen 1998:9)

Innhold

1.0 INNLEDNING	4
PER 16 ÅR.	5
LISE 16 ÅR	6
1.1 Bakgrunn for valg av tema for oppgaven	7
1.2 Avgrensning av oppgaven	8
1.3 Begrepsavklaring	8
2.0 METODE	9
2.2 Gjennomføring av intervju	11
3.0 TEORI- OG DRØFTINGSDEL	13
3.1 Primærforebygging- utdyping og konkretisering	15
3.1.1 Bekymringsamtalen	16
3.1.2 Foreldres deltagelse i primær forebygging	16
3.1.3 Holdninger til alkohol	17
3.1.4 Kommunikasjon og relasjonskompetansen til vernepleieren	18
3.1.5 Flertallsmisforståelsen	20
3.2 Primær forebygging på flere arenaer	22
3.2.1 Skolen, politi, vernepleier og helsevesenet som en forebyggende arena	24
4.0 Avslutning	26
LITTERATUR LISTE	28

1.0 INNLEDNING

I denne oppgaven skal jeg skrive om hvordan en kan jobbe med rusforebyggende arbeid blant ungdom. Jeg ser på rusforebyggende arbeid som viktig i dagens samfunn, fordi mange barn og ungdom introduseres for alkohol på et tidlig tidspunkt. Det er nødvendigvis ikke slik at ungdom begynner å drikke tidligere, men det er mer akseptert i samfunnet at voksne nyter alkohol i sammenkomster med barn og ungdom til stede. Jeg har valgt å skrive om ungdommer som er på ungdomskolenivå, da de er i den mest sårbare tiden for å teste ut ulike typer rusmidler.

I mitt utdanningsforløp som vernepleier har vi ikke hatt mange forelesninger som har tatt for seg rus som tema. Likevel tror jeg at jeg som vernepleier har et godt utgangspunkt for å kunne arbeide med ulike brukergrupper innenfor rusomsorgen. Da jeg skulle velge tema for bacheloroppgaven min, var det naturlig for meg å skrive om noe av det som har vært mitt motivasjonsmessige grunnlag for valg av vernepleierutdanningen. Som ferdig utdannet vernepleier har jeg et sterkt ønske om å jobbe med rusforebyggende arbeid blant ungdommer. Derfor har jeg også valgt å skrive om dette temaet.

Før jeg går videre i oppgaven min, vil jeg la deg som leser bli kjent med Per og Lise. Personene og casene er oppdiktet, men det kunne like gjerne vært en reell situasjon. Grunnen til at jeg har laget disse casene er at du som leser lettere kan sette deg inn i situasjonen til ungdommer som kan oppleve å ha det slik i hverdagen. Dernest håper jeg dette kan gjøre drøftningen interessant og lærerik. Sist, men ikke minst, velger jeg å ta med disse historiene, for å fange leserens oppmerksomhet og for å stimulere til refleksjon rundt hvor viktig forebyggende rusarbeid blant ungdom er.

PER 16 ÅR.

Per, vellykket og sosial ungdom på 16 år. På skolen gjorde han det bra, og han hadde gode karakterer. Nettverket hans bestod av mange og gode venner. Han var det som folk flest vil kalle en populær gutt blant de andre ungdommene.

Per likte veldig godt å være sosial blant venner, og var alltid med på ting når det skjedde noe. Foreldrene til Per var også svært sosiale, og dette hadde nok smittet over på han.

En helt vanlig uke var omme, og helgen stod for tur. Per ble, som alltid, invitert på fest med sine venner. Det skulle vise seg å være en annerledes og skjebnesvanger fest.

Per hadde aldri smakt alkohol tidligere, men på akkurat denne festen, fikk han tilbud om å smake på en drink som en kompis hadde laget til ham. Per tenkte litt på om han skulle si ja eller nei, men sa til slutt ja. Det kunne vel ikke skade og smake på denne ene drinken.

Det ble med denne ene drinken denne kvelden, men etter hvert som helgene og festene kom, drakk Per mer og mer. For hver fest drakk Per større mengder alkohol og, til slutt hadde det gått så langt at han selv begynte å få andre personer til å kjøpe alkohol til seg. Det var ikke lenger bare det å smake.

Etter hvert som tiden gikk, begynte Per å ta seg en øl hver kveld for å roe ned etter dagen, men det var ingen som visste at dette hadde blitt et problem for ham. Det var heller ingen som hadde tenkt på det siden han kom fra en så vellykket familie. Ikke engang foreldrene visste om at Per drakk en øl på rommet sitt hver kveld.

En sommerdag ble han invitert på hagefest til en kompis. Det skulle vise seg å snu livet til Per. Etter som han hadde tatt noen øl før han kom på festen, og fikk stadig påfyll av champagne ble Per ganske beruset utover kvelden. Det var da en annen ungdom kom bort og tilbydde Per noe som så ut til å være en rullerøyk. Det Per ikke visste var at det var hasj. Ett trekk og Per var hektet.

Noen år senere gikk noen av Per sine kamerater i byen. De hadde ikke hatt kontakt med Per på lenge. Plutselig ser de Per sitte på bakken med kopp og skilt foran seg og trenger penger til mat. Per har havnet på skråplanet.

LISE 16 ÅR

Lise er en ensom og lite inkludert jente på 16 år. Hun kommer fra dårlige hjemmeforhold, der far er alkoholiker. Som følge av dette har mor fått psykiske lidelser. Lise er enebarn og har etter hvert blitt den ansvarlige i familien. På skolen forsvinner hun i mengden, og det er ingen som vet noe særlig om hvordan Lise sin situasjon faktisk er. Lise og Per er klassekamerater, men har to vidt forskjellige utgangspunkt her i livet.

Lise er aldri med på sosiale ting sammen med andre ungdommer, slik som Per. Det er fordi hun ikke har så mange venner på grunn av at hun ikke har tid til å være sosial. Men det ikke noen vet, er at det er hun som må ta ansvaret i hjemmet. Hun har både skole og hjemmet ta seg av. Hun vet aldri hva som venter henne når hun kommer hjem fra skolen, men som oftest må hun begynne å vaske huset fordi det er møkkete og far har ikke klart å rekke toalettet da han skulle spy. Moren til Lise ligger som oftest i sengen og tar lite del både i huset og livet til Lise.

På skolen gjør Lise det bra, og klarer å få gode karakterer. På denne måten har ikke skolen fattet mistanker rundt boforholdene og livssituasjonen til Lise.

Siden Lise gjør det bra på skolen kommer hun inn på det hun ville på videregående, og videre på høyskole. Lise er i dag en velutdannet jente, og klarer seg kjempebra i livet. Foreldrene har fått hjelp, men dette skjedde først da Lise selv gav beskjed, altså, nettverket rundt Lise sviktet da hun trengte det som mest, men som den selvstendige jenten Lise er viser det seg at hun klarte seg bra i livet.

1.1 Bakgrunn for valg av tema for oppgaven

Jeg kommer fra en kommune der min erfaring er at alkohol og rusmisbruk er mye utbredt blant ungdommen. Fordi alle kjenner alle, har jeg bekjente som er rusavhengige, har vært på avrusning, men falt utpå igjen, og jeg har bekjente som dessverre har dødd av overdose. Vi har alle gått på samme ungdomskole, vært del av samme undervisning innenfor MOT-miljøet, som er en organisasjon som jobber med rusforebygging blant ungdom, og som er en vesentlig del av det rusforebyggende arbeidet i ungdomskolen, og i kommunen vår. Mot står for: Vis mot- Ta egne valg.

Etter hvert som jeg har blitt eldre og flyttet vekk, har jeg begynt å reflektere på hva det er som gjør at så mange ungdommer har havnet utpå og blitt rusavhengige i vår kommune, til tross for godt ungdomskolemiljø og godt forebyggende arbeid i ungdomsmiljøet. Forskning viser at alkoholbruk i ungdomsskolealder kan være avgjørende for drikkemønsteret senere i livet (SIRUS-RAPPORT 5/2009).

Da jeg begynte å tenke ut tema på oppgaven min var det et vidt tankespekter, men etter som jeg nå har jobbet med stoffet ser jeg at temaet rus og ungdom er omfattende, og at jeg derfor måtte spisse mitt hovedfokus. Jeg har også reflektert rundt at jeg som vernepleier kan være med å jobbe rusforebyggende blant ungdom.

På denne bakgrunn har jeg utarbeidet følgende to problemstillinger:

”Hvordan arbeides det med å forebygge rusavhengighet blant ungdom sett fra politiets og kommunens ståsted, og hvordan kan jeg som vernepleier være med på å jobbe rusforebyggende blant ungdom”?

Med kommunen i denne oppgaven mener jeg rusteamet på NAV i min hjem kommune. NAV en forkortelse på Ny Arbeids- og Velferdsforvaltning.

1.2 Avgrensning av oppgaven

Det å skrive om rusforebygging blant ungdom er et stort og spennende tema. Jeg har valgt å avgrense oppgaven til, i hovedsak, å omhandle ungdomskoleelever og rusforebygging. Dette har jeg gjort blant annet på bakgrunn av forskning fra Sirus. I SIRUS- RAPPORT 5/2009 kan vi lese at gjennomsnittsalderen for førstegangsbruk av alkohol ligger på 15- 15,5 år. Disse elevene går da i 9.klasse på ungdomskolen. Pedersen (1998) sier noe om at tidspunktet har betydning for hva som skjer når det gjelder drikkemønsteret senere i livet. Med dette i tankene er det spennende å gå dypere inn i temaet for å finne noen svar på hvordan ulike aktører på ulike arenaer kan jobbe med rusforebyggende arbeid blant ungdom.

Etter innledningskapittelet er oppgaven todelt, en metodedel, samt en teori- og drøftingsdel. I metodedelen skriver jeg om hvordan jeg har gått frem i datainnsamlingen og jobbet for å finne teorier jeg bruker. I metodedelen drøftes intervju som kvalitativ metode. I teori- og drøftingsdelen beskriver jeg teorien og drøfter casene og informasjon fra informantene i lys av teorien. Videre sier jeg også noe om vernepleierens kompetanse og om hvordan vernepleieren kan være med på å drive rusforebyggende arbeid blant ungdom.

1.3 Begrepsavklaring

Det er nødvendig å definere sentrale begreper som brukes i oppgaven. Jeg finner det naturlig å starte med å definere begrepet forebygging da dette er et gjennomgående begrep. Jeg har valgt to definisjoner av begrepet, da de gir meg et bilde av hva forebygging kan være.

Stein Mikkelsen sier at forebygging er: ”En mangetydig og positivt ladet betegnelse for å forsøke på å eliminere eller begrense en uønsket utvikling” (Forebygging 2005).

Helsedirektorater definerer forebygging slik: ”Forebyggende arbeid dreier seg om å begrense risikofaktorer og øke beskyttelsesfaktorer. Dette kan gjøres på ulike nivåer, hos det enkelte barn, i familie, blant venner, i nærmiljø og skole. God tilhørighet, trivsel, tilpasset opplæring og det å lykkes skolefaglig kan være forebyggende mot fremtidige problemer av ulike slag”(Helsedirektoratet 15-1978).

Et annet sentralt begrep i oppgaven er begrepet rus, jeg velger å definere rus som, alkohol og narkotisk stoff som for eksempel hasj. Øvrige begreper og ord som krever en forklaring, blir forklart der de oppstår i oppgaven.

2.0 METODE

Når jeg skal jobbe med bacheloroppgaven, er det nødvendig å bruke ulike metoder for å innhente fagstoff, både teoristoff og praksiserfaring. Jeg har benyttet noe faglitteratur som er en del av vernepleierstudiet. Fordi vi ikke har hatt så mye undervisning om rusfeltet, har det vært nødvendig å innhente, og lese ekstra faglitteratur om emnet. Noe av faglitteraturen har jeg funnet i ulike rapporter. Ellers har jeg funnet fagstoff gjennom søk på bibsys og ulike internettsider.

Jeg har også valgt å innhente praksiserfaringer ved å bruke intervju som en metode for å komme frem til noen svar på problemstillingen. Jeg var heldig og fikk mulighet til å intervju en som har jobbet med rusforebygging i politiet i 24 år, og en vernepleier som jobbet i et rusteam hos Nav. På denne måten har jeg fått knyttet praksis opp mot teorien. Jeg har også hatt veiledningstimer, jeg har reflektert mye, og har diskutert med andre som har samme interesse for tema som jeg har. Dette kan, alt sammen, betegnes som metoder for å komme frem til noen svar på problemstillingene mine.

Jeg vil nå se nærmere på hva metode er, og fortrinnsvis på intervju. Tranøy i Dalland (2007) definerer metode som ”en fremgangsmåte for å frembringe kunnskap eller etterprøve påstander som fremsettes med krav om å være sanne, gyldige eller holdbare.” Aubert i Dalland formulerer metode slik: ”En metode er en fremgangsmåte, et middel til å løse

problemer og komme frem til ny kunnskap. Et hvilket som helst middel som tjener dette formålet, hører med i arsenalet av metoder” (Dalland 2007:81).

2.1 Intervju som metode

Det ble naturlig for meg å velge en kvalitativ tilnærming til oppgaven, da jeg ønsket å belyse temaet gjennom bruk av faglitteratur, intervjuer av fagpersoner og refleksjoner rundt egne erfaringer. Løkken & Søbstad gir meg en god forståelse av hva kvalitativ metode er:

Kvalitativ betyr på latin; art, beskaffenhet eller verdi. En kvalitativ studie er interessert i egenskapene ved det som studeres (Løkken & Søbstad 2009:33/34). En kvalitativ studie går ut på å se helheten, for eksempel på hele mennesket. I kvalitativ forskning trekker en slutninger fra det enkelte/spesielle til det allmenne. Resultatet av det innsamlede materialet gir grunnlag for å trekke konklusjoner og teoridannelse. Her er det erfaringer som er viktig. Målet med kvalitative metoder er mer forståelse enn forklaring, det vil si at vi får erfaringer i å forstå motiver, hensikter og få dybde og innsikt i menneskets atferd. ”Det innsamlede materialet styrer i høy grad konklusjoner og teoridannelser. De erfaringene som er innvunnet blir viktige, ikke forhåndsantakelser” (Løkken & Søbstad 2009:35).

Intervju som metode er viktig å kunne bruke for alle som jobbe sammen med andre mennesker. Det som kjennetegner metoden er at en person, intervjueren, stiller spørsmål til en annen person, intervjuobjekt, som svarer på spørsmålene. Spørsmålene er formulert muntlig og jeg som intervjuer kan registrere skriftlig eller ved hjelp av båndopptaker. Intervju er en uunnværlig metode om en er opptatt av, og vil ha kunnskaper om noen annens persons indre verden.

I boken ”*Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*” (2010) refererer forfatterne A, Johannesen, P.A, Tufte og L, Christoffersen til Kvale og Brinkmann (2009). Kvale og Brinkmann:

”Karakteriserer det kvalitative forskningsintervjuet som en samtale med en struktur og et formål. Strukturen er knyttet til rollefordelingen mellom deltakerne i intervjuet. Intervjueren

stiller spørsmål og følger opp svar fra informanten. Formålet er ofte å forstå eller beskrive noe. Intervjuer er ofte mer en dialog enn rene spørsmål - og svareanser” (Johannesen et al.,2010:135).

Intervjuene var kvalitative, semistrukturert/delvis strukturert intervjuer. Den overordnede intervjuguiden danner utgangspunktet for intervjuene. Intervjuobjektet fikk spørsmålene på forhånd og kunne forberede seg til intervjuet. Fordi informanten hadde fått forberede seg, trengte ikke jeg å være låst til rekkefølgen spørsmålene stod i. Dette ga bedre flyt i gjennomføringen av intervjuet.

Ved å stille oppfølgings spørsmål til informanten underveis, kunne jeg komme nærmere inn på, og utdype problemstillingen som var utgangspunktet. Det gav et mer informativt intervju enn planlagt og gjorde til at intervjuguiden blir en ramme rundt samtalen.

2.2 Gjennomføring av intervju

Når man skal gjennomføre et intervju er det mange faktorer som spiller inn for at det skal bli vellykket. Det å ha med seg en forforståelse i en intervjusituasjon kan være med på å forstyrre eller bidra til at jeg blir mer oppmerksom på personens kunnskap og erfaringer.

Som intervjuer er jeg også observatør. Det krever at jeg må være observant på alt som skjer imens intervjuet pågår. Kroppsspråket til intervjuobjektet kan si mer enn det ordene kan uttrykke. Dersom dialektene er forskjellige kan dette føre til misforståelser. Dalland (2007) skriver at ulike dialekter kan være med på å skape misforståelser, og at jeg som intervjuer må forsikre meg om at det jeg har hørt er det som har blitt sagt og ment. Det ble ikke et problem da vi snakket samme dialekt.

Etter forhåndssamtykke brukte jeg båndopptaker som hjelpemiddel under intervjuene. Slik fikk jeg med meg all tale, og kunne parallelt fokusere på kroppsspråket deres. Jeg kunne notere underveis hva som ble uttrykt gjennom det non-verbale språket. Selv om dette skal være med på å hjelpe meg med å fortolke det som blir sagt, kan man til tider bli påståelig og synsete og skape feilinformasjon. Dette kan være negativt fordi jeg kan danne meg et bilde som er upresist eller uriktig (Løkken & Søbstad 2009).

En annen mulig feilkilde med intervjuene kan være at jeg kjente den ene personen jeg intervjuet. Det kan være både negativt og positivt. Det positive var at det ble en avslappet stemning i rommet. Før vi startet intervjuet snakket vi litt om løst og fast, noe som gav en lett tone. Det ble gitt informasjon til informantene om at vi kunne bruke pauseknappen dersom det ble behov for pause. Dette mente jeg kunne gi en avslappet atmosfære under intervjuet. Jeg observerte i begynnelsen at informantene ikke var helt fortrolige med båndopptakeren, og at dette førte til litt nervøsitet da intervjuet startet. Underveis i intervjuet, opplevde jeg at båndopptakeren ble ”glemt”.

Jeg hadde planlagt å intervju tre personer, én politimann, én vernepleier og én lærer på ungdomskolen, men det var bare to av tre intervju som ble gjennomført som planlagt, fordi læreren ble syk. Selv om dette skjedde, er jeg likevel tilfreds med svarene som jeg fikk hos de to andre. Politiet gav meg mange gode eksempler på at det nytter å jobbe rusforbyggende blant ungdom. De to intervjuene ble gjennomført henholdsvis hjemme en og på kontoret hos en.

En annen faktor som kunne være med å påvirke utfallet av informasjonen jeg fikk, kan være at de sa det som de er ”pålagt” å si. Med det mener jeg at de er underlagt noen uskrevede regler som de skal jobbe etter, kontorets ”ideologi” eller ”oppleste sannheter”. På denne måten kunne svarene bære preg av å være innøvd på forhånd etter som de hadde fått intervjuguiden. Det at jeg stilte oppfølgingsspørsmål til svarene gjorde til at jeg kom nærmere innpå problemstillingen min. På den måten ble intervjuene mer ærlige og troverdige. Dersom det er tilfelle at informantene øver inn svar på forhånd, er det absolutt en fordel å gjennomføre intervju ansikt til ansikt. Ettersom jeg kjente den ene informantene, kan det tenkes at personen enten var svært ærlig med meg, og sa ting slik det faktisk er, eller at personen ”skånte” meg som nesten nyutdannet, for at jeg skal få egen erfaring.

Tid og sted har også noe å si for at intervjuet skal bli vellykket. Det at jeg kunne ha intervjuet på arbeidsplassen til vernepleieren, var en forutsetning for at det skulle la seg gjøre. Da dette ble gjort i arbeidstiden til vedkommende, var jeg klar over at det kunne oppstå forstyrrelser som jeg ikke kunne vite om på forhånd.

”Situasjon og rammen rundt intervjuet dreier seg først og fremst om det stedet der intervjuet foregår. Dersom intervjuet foregår på informantens arbeidsplass, er det fare for at det avbrytes av mennesker, telefoner, eller noen som overhører det.” (Johannesen, Tufte & Christoffersen, 2010:142)

Dette skjedde. Siden informanten min var på jobb måtte hun ha med seg telefon. Telefonen ringte midt i intervjuet, og hun ble ukonsentrert. Hun avviste samtalen, men telefonen ringte igjen. Da hun var ferdig å svare på det siste spørsmålet ringte telefonen igjen. Dette førte til at avslutningen på intervjuet ikke ble som tenkt fra min side. Det at jeg kjente informanten var med på gi en uformell intervjusituasjon i motsetning til hva jeg tror ville skjedd om det var en ukjent informant for meg.

Intervjuet med politimannen, ble gjennomført hjemme hos han. Selv om jeg ikke kjente han fra før, og var redd for at det skulle bli en litt anspent stemning, gikk det overraskende bra. Politimannen var en pratsom person som fikk meg til å slappe av, og gjøre det jeg skulle. Han var en engasjert person som hadde mye å fortelle.

3.0 TEORI- OG DRØFTINGSDEL

Forebyggende rusarbeid blant ungdom er omfattende arbeid. For å belyse dette, og for å finne noen svar på problemstillingen min, vil det være nødvendig å se på hva teori sier om temaet. Jeg vil drøfte utvalgt teori opp mot casene Per, Lise og det rusforebyggende arbeidet som foregår i regi av kommune og politi, samt refleksjoner om hvordan jeg som vernepleier kan jobbe. Gjennom teori- og drøftningsdelen ønsker jeg å tilegne meg økt kunnskap og større forståelse for temaet, og forsøke å skape meg en bakgrunn for å kunne sette det inn i en helhetlig sammenheng.

Innledningsvis har jeg definert begrepet forbygging på et generelt grunnlag. I denne delen av oppgaven er naturlig å utdype begrepet. I artikkelen skrevet om forebygging av Stein Mikkelsen (2005) blir forebygging delt opp i tre forskjellige stadier. Mikkelsen henviser til Gerald Caplan, da det var han som betegnet de ulike stadiene innenfor forebygging som: *primær, sekundær og tertiær forebygging*.

Det er naturlig for meg å fokusere på primærforebygging i denne oppgaven, fordi det er innenfor dette forbyggingsstadiet det vil være mest naturlig å jobbe på overfor ungdom. For å se en sammenheng mellom stadiene, finner jeg det likevel naturlig å kort beskrive hva sekundær og tertiær forebygging er, og helt kort skissere hvordan det kan jobbes med rusforbygging innenfor de ulike stadiene av forbygging.

Det primært forebyggende arbeidet er rettet inn mot forebygging og forhindring av problemer. ”Primærforebyggende arbeid handler om å forhindre at problemer oppstår. Tiltakene settes inn før problemene oppstår” (Mikkelsen 2005). Dette kan være det arbeidet som foregår på ungdomskoler i form av undervisning og handlingsplaner som er utarbeidet med henblikk på det rusforbyggende arbeidet. I Mikkelsens artikkel sier Caplan (1964) at: ”Primær forebygging omfatter generelle tiltak rettet mot store og uselekterte befolkningsgrupper, der virkemidlene kan være alt fra påvirkning til påbud (opplysnings- og holdningskampanjer, overvåkning, lovregulering)”(Mikkelsen 2005).

I artikkelen om forebygging leser vi at primærforebygging ”siker mot å forhindre at problem, skade eller sykdom "X" oppstår i befolkningen. Vellykket primærforebyggende innsats vil føre til en reduksjon i antall nye tilfeller av "X". Dette er det vi vanligvis mener når vi bruker ordet "forebygging".(www.forebygging.no). Dette kan være en del av det forebyggingsarbeidet som foregår på ungdomskoler som er MOT skoler. MOT skoler henvender seg til alle elevene samt foreldre/foresatte i sitt rusforebyggende arbeid. En vellykket primærforebygging kan forhindre at rusproblemer oppstår i ungdomsmiljøer. Dette sammenfaller også med synspunkter og vurderinger som informantene mine også uttrykte.

Betegnelsen sekundærforebygging brukes om tiltak som ”skal hindre at problemer varer ved eller videreutvikles” (Mikkelsen 2005). Forebygging på dette stadiet gir muligheten til å jobbe målrettet der et eventuelt rusproblem har oppstått og er aktivt. På dette stadiet er det enda usikkert hvor stor andel av risikogruppen som kommer til å utvikle virkelige problemer. Forebygging på dette stadiet kan forhindre at de som har blitt mer aktive i rusbruken lar dette utvikle seg. I artikkelen om forebygging leser vi at sekundærforebygging ”retter seg mot å redusere omfang, alvorlighet eller varighet av problem "X" når "X" først er oppstått. Tiltak

som øker sannsynligheten for at "X" oppdages tidlig, som gjør behandling mer tilgjengelig, eller som gjør behandling mer effektiv, er eksempler på hva Caplan mener med sekundærforebygging”(www.forebygging.no).

På sekundærstadiet kan jeg som vernepleier jobbe med små grupper som kan være aktive brukere av ulike rusmidler. Siden vernepleieren har kunnskap om å sette opp hjelpetiltak er det tenkelig at det kunne hjulpet her. Jobber man målrettet med grupper og enkeltpersoner vil det kunne gi gevinst. Som vernepleier på sekundærnivået ser jeg klart fordeler med å jobbe én til én. Det vil si at jeg som vernepleier jobber bare med én person og har fullt fokus på denne personen. Dersom man skal klare å få ungdommen til å snu når man ser at det kan utvikle seg til et større problem og til slutt havne på det tertiære nivået, må man finne ut hvilken metode og behandling som hjelper for akkurat denne ungdommen. Hver ungdom er unik og trenger derfor individuelt tilpasset opplegg for å kunne lykkes. Dette perspektivet trakk også vernepleieren frem (intervju 2).

Tertiærforebygging brukes om tiltak ”rettet mot identifiserte, ofte tungt belastede målgrupper” (Mikkelsen 2005). På dette stadiet jobbes det for å motvirke en forverring av problemene, og, vi snakker om behandling og rehabilitering. Her blir det jobbet med enkeltpersoner som har blitt avhengig av rusmidler. I artikkelen om forebygging leser vi at tertiærforebygging ”henspiller på å redusere problemer som kan oppstå som følge av at en skade "X" oppsto. Dette betyr innsats som forhindrer eller letter følgetilstander av "X”(www.forebygging.no). Vernepleieren viste til eksempler på hvordan de jobbet med rehabilitering som del av tertiærforebygging. En vesentlig side av dette var at de unge erkjente sitt problem og frivillig vil ha hjelp (intervju 2).

3.1 Primærforebygging- utdyping og konkretisering

Jeg skal nå drøfte teori og praksiserfaringer knyttet til primærforebygging, som jeg har valgt å ha hovedfokus på i oppgaven.

3.1.1 Bekymringssamtalen

Politimannen jeg intervjuet kom med mange konkrete eksempler på praktisk rusforebygging, for eksempel snakket han mye om bekymringssamtalen. ”I Oslo er det en politibetjent som er grådig flink på alt mulig, og han kom med et forslag som het bekymringssamtalen.

Bekymringssamtalen begynte i det små, i dag er den nærmest lovfestet” (intervju 1). Dette er en samtale der politiet spør om forskjellige ting, som for eksempel hvem kameratene er, hva de driver med på fritiden. Videre fortalte politimannen hvordan man går frem når man skal ha denne samtalen med de unge.

”I den bekymringssamtalen som vi begynte å lage, hadde vi en samtale som omhandler syv hovedpunkt. Disse her temaene vi tar opp i en slik samtale, er rett og slett hvem som sitter her, det er personlige forhold, selvbilde, det leter vi litt på, men vi bruker litt tid på det. Vi spør om familie og venner, hvordan det ene er opp mot det andre” (intervju 1).

Vernepleieren sa noe som samsvarer med det politimannen sa om bekymringssamtalen, men hos Nav kalles denne samtalen for hjelpe- og støttesamtale (intervju 2). Det går ut på det samme, men her er personen over 18 år, og har kommet frivillig. Informantene mine påpeker viktigheten å jobbe tverrfaglig, og jeg ser at jeg som vernepleier kunne vært med som ansvarsperson i en slik samtale. ”I slike saker er vi helt nødt til å koble inn det tverretatlige har vi funnet ut. Der vi, kan vi, både skole og..ehh..barnevern og. For det er de som sitter på resursene” (intervju 1).

3.1.2 Foreldres deltagelse i primær forebygging

Statistikk viser at alkoholforbruket hos ungdom har gått noe tilbake de siste årene, men at det har økt hos voksne. Tidligere har debutalder vært 15 år, de senere årene har denne alderen gått noe opp. Dersom man skal ha en så effektiv forebygging som mulig, må man ha foreldrene med seg på ”laget”. Statistikken viser at voksne drikker mer og unge mindre. Dette kan være med på å ødelegge eller gjøre forebyggingarbeidet mindre effektivt. Politimannen sa at foreldre må være forsiktige med hva de sier til ungdommen i denne fasen i ungdommens liv:

”Du kan komme hjem og være drita full, og de oppdager deg. Så får du i alle fall neste dag si at du har vært uheldig. Men du kan ikke bruke den gang nr. to. For da blir du ikke trodd. Du må vite veldig hva du sier til barn og ungdom på akkurat den biten der. Men den viktigste

årsaken til hvor mye som blir drukket er hvor mye foreldrene tillater seg selv, også dette med at de skal lære barna sine å drikke” (intervju 1)

I den primære forebyggingen spiller foreldre en stor rolle. Dette er noe politiet bemerker i intervjuet.

”Vi inviterer oss til foreldrene og viser eksempel på galskap, i håp om at noen skal snu noe i tankegangen, og heller bruke en kveld mer hjemme eller flere dager i uken sammen med foreldre. For det er der det ligger, det er akkurat den der biten der. Også er det hele tiden å jobbe opp mot”(intervju 1).

Det å snu noe gjennom tankegang, holder også vernepleieren frem som viktig (intervju 2).

Det er i hjemmet de unge får sine regler og normer å leve etter, og det er som oftest foreldrene som ”former” ungene sine. Men samtidig sier han at de unge ofte blir glemte. Penger og det materielle tar fokus vekk fra ungdommen.

Det er ikke alltid mor eller far som er det nærmeste nettverket til ungdommen, det kan være en tante, en onkel eller andre i familien. Dette bekrefter politimannen: ”Vi spør også hvem i familien som har den største betydningen. Og det er faktisk ikke alltid mor eller far. Det kan være en onkel, en bestefar, en bror eller noen andre, det varierer faktisk grådige”(intervju 1).

I etterkrigstiden var det mer vanlig at en av foreldrene var hjemme, og det kan tenkes at det var mer ”normalt” at det var tette bånd mellom ungdom og foreldrene. Men etter hvert som tiden forandret seg, er det nødvendigvis ikke slik lenger. Egen erfaring tilsier at det liksom gjerne kan være en nabo, eller noen andre som er ”den nærmeste” voksenrelasjonen. For meg har det vært overraskende å oppdage at mange ikke ser og forstår dette. Jeg synes dette er et viktig perspektiv i det rusforbyggende arbeid. Jeg synes også dette understreker betydningen av at foreldre bestreber seg på å opprette en god kommunikasjon med barnet sitt. Dette kom også frem som viktig fra begge informantene mine (intervju 1 og 2).

3.1.3 Holdninger til alkohol

I norsk kultur og tradisjon beskrives alkohol som et symbol på at barndommen er over. Det er vanskelig å forstå at det er et positivt symbol når det er forbundet så mye negativt med alkoholen, både helsemessig og sosialt. Mens noen mener det, så er det andre som mener at alkohol er et nytelsesmiddel, og har derfor et positivt syn på det. Det at alkohol kan bli sett på som et nytelsesmiddel hos mange i befolkningen mener jeg gjør noe med holdningen vi får til alkohol. Politimannen sa det er viktig med godt samarbeid mellom alle parter, og hvor stor rolle familien har, og at hvilke holdninger de har, har mye å si for hvordan ungdommen oppfatter det.

”Hvis ikke foreldrene er med på denne biten her, og de har helt andre holdninger til rusbruken, det har også med hvordan man som ungdom oppfatter et helt ordinært familieselskap. Bursdagselskap, barnedåp, konfirmasjon, you name it. Hvis alkohol er et av de viktigste innkjøpene du skal ha til der, så får jo de det inntrykket”(intervju 1).

Ulik forskning sier at dersom man som ungdom utsetter alkoholdebuten, drikker man mindre i et livslangt løp. I det perspektivet vil vi kunne se at det forebyggende arbeidet blant ungdom har stor gevinst. ”Jo senere de unge begynner med alkohol, og jo mindre de drikker, desto større vil forebyggingsgevinsten være. Å heve debutalderen er derfor et sentralt mål for rusforebyggende arbeid” (Helsedirektoratet 15-1978:6). Ut fra egen erfaring, så er det de foreldre som holder ungdommen tilbake fra det sosiale ungdomsnettverket, som kanskje får ungdommer som drikker ”mest” når de blir 18 år. Dette er heller ikke særlig heldig for ungdommen som opplever det. De kan på denne måten føle at de må bevise noe og vise at de kan drikke alkohol de også. Det kan føre til at de drikker seg sanseløs fulle og mister all kontroll over seg selv. Kan dette tyde på at foreldrenes holdninger og oppfølging av dem, er mer sentrale i det rusforebyggende arbeidet enn først antatt av politiet, eller er det bare noen få som skiller seg ut i mengden? Vernepleieren trakk frem at ungdom i sanseløs fylla kunne endre personlighet og at i denne situasjonen kunne de lett innta andre rusmidler (intervju 2). Her kunne jeg som vernepleier gjort en god jobb på ungdomskolen. Jeg kunne hatt samtalegrupper mellom foreldre, mellom foreldre og ungdom og mellom ungdom. Jeg kunne og laget til en tema kveld der holdninger til alkohol kunne vært tema. Jeg har tro på holdnings- skapende arbeid er viktig.

3.1.4 Kommunikasjon og relasjonskompetansen til vernepleieren

På ungdomskoler vil det være naturlig å jobbe innenfor primær- og kanskje noe sekundær forebygging. Nasjonale retningslinjer fastslår at skolen skal ”fremme god helse og bidra til en positiv sosial utvikling hos elever. Ifølge Opplæringsloven § 9a-1 har alle elever i grunnskolen og videregående skole rett til et godt fysisk og psykososialt miljø som fremmer helse, trivsel og læring” (Helsedirektoratet 15-1978:5). Det er skolen sin plikt og de som jobber på skolen, og jobber for at ungdommer opplever en god og innholdsrik skolehverdag. Her kan jeg som vernepleier også komme inn i bildet og fremme gode relasjoner mellom elever, de ansatte på skolen, foreldre og andre relevante fagpersoner.

”En dyktig fagperson møter hele mennesket. Gode fagfolk kan samhandle med andre mennesker på en måte som bidrar til å skape trygghet, tillit, åpenhet, respekt og anerkjennelse, og som fremmer selvstendighet og medvirkning. Fagpersonens viktigste oppgave er å forholde seg slik at han eller hun fremmer lærling, utvikling, bevisstgjøring, frigjøring, vekst og mestring. I slike yrker er kvaliteten på relasjonen mellom fagfolk og bruker helt avgjørende” (Røknes & Hansen 2010:15/16).

I denne sammenhengen vil dette være relasjonen mellom meg som vernepleier, ansatte og lærere på skolen og elevene. For at det skal bli et godt læringsmiljø på skolen, må det være gode relasjoner mellom alle parter som samarbeider. Som vernepleier har jeg en grunnleggende kompetanse i kommunikasjon og relasjon, så min styrke er at jeg som vernepleier kan gå inn i situasjoner og bistå med min kunnskap for at det skal opprettes en god relasjon mellom lærer og elev.

Som vernepleiere har vi en bred kompetanse. Og vi kan jobbe innenfor mange ulike felt. Vi kan jobbe for å fremme gode sosiale miljøer. For å kunne skape gode bånd til eleven, må vi først og fremst bygge gode relasjoner til dem. Det er viktig å ta ungdommen på alvor og anerkjenne dem.

Det å kunne være seg selv når man er på jobb og jobber med andre mennesker er viktig. Det at man er bevisst på hvordan man oppfører seg overfor bruker/ elev kan være med på å avgjøre hvordan resultatet blir. Personligheten din må få skinne gjennom selv om man er på jobb som vernepleier. Er man ikke ekte, klarer man mest sannsynlig ikke å utrette noe forskjell. ”Det å ha relasjonskompetanse innebærer blant annet at du kan være deg selv i yrkesrollen – være ekte og umiddelbar- samtidig som du har et bevisst forhold til hvordan dine egne personlige særtrekk virker inn på handlingen” (Røknes & Hansen 2010: 26).

Selv om vi jobber med rusforbygging, vet vi likevel at de aller fleste av oss har et forhold til alkohol, positivt eller negativt. Med positivt her mener jeg et såkalt ”normalt” forhold til at alkohol nytes til et godt måltid eller i festlig lag. Pedersen sier at: ”Alle møter alkohol i løpet av tenårene, og de fleste blir brukere. Alkohol veves inn i sosiale aktiviteter og samvær, og flørt og ”timeout” forbindes med alkohol. Ironisk nok er sein debut og avhold ofte forbundet med ensomhet og svakt nettverk”(Pedersen1998:69). I legemiddelforeningens tidsskrift, artikkelen; *Alkoholavholdende- en risikogruppe*, også gjort av Willy Pedersen (2013), viser at forskningen fra 1998 stemmer overens med forskning gjort i 2013. Tidsskriften fra Den norske legeforening nr. 1, 2013 sier noe om at alkoholavhold ved inngangen til 20-årene er forbundet med ensomhet, svake sosiale nettverk. Han sier også at alkoholavhold og lavt konsum er knyttet til angst og depresjon. (Pedersen, 2013)

3.1.5 Flertallsmisforståelsen

Om vi tenker oss situasjonen til Per her, så hadde han tidligere vært i sosiale sammenhenger der det hadde vært alkohol, men ingen hadde introdusert det for ham på samme måte som den kvelden han tok sin første slurk av drinken kompisene hadde laget til ham. Hva var det som gjorde at Per inntok alkohol denne kvelden? Var det fordi alle andre drakk og koste seg? Politiet hadde noen eksempler på det han kalte for ”flertallsmisforståelse”.

”Hvordan du vil at de skal oppfatte alkohol. Da har vi det her med flertallsmisforståelse. ”Alle de andre får lov”, som ungdommen sier. Hvordan tar man den? Den er vanskelig. Det er da jeg sier til foreldrene, er det ingen her som har telefoner? Snakker dere ikke sammen? Hvordan snakker dere som foreldre sammen?”(intervju 1).

Om jeg kan relatere meg til flertallsmisforståelse, er det vel noe alle ungdommer gjør, av og til i ungdomstiden sin. Da jeg vokste opp ble den unnskyldningen brukt ganske ofte, og ungdommene trodde de lurte foreldrene. Det at Per alltid har vært en sosial ungdom har nok vært med på å gjøre til at han har fått lov av foreldrene å gå mye ute med kamerater, men visste foreldrene at han faktisk var på fest i helgene? Jeg mener at foreldrene i Pers vennegjeng burde snakket sammen og kommet frem til felles ”kjøreregler” for kompisgjengen. Politimannen jeg intervjuet gav et konkret eksempel på hvor dårlig kommunikasjonen mellom ungdommen og foreldrene kan være.

”Jeg kan ta ett eksempel på en gutt som fikk det spørsmålet om familie og venner. For han hadde vi hentet ut. Moren trodde at han hadde kjekke kamerater, men han hadde, han satt og drakk sammen med tunge rusbrukere. Litt eldre ungdommer enn seg selv. Så da jeg spurte om hvilke venner han hadde, så var det moren som svarte, hun kunne navnene på dem. Og han satt helt rolig og så ser han på moren når hun er ferdig å ramse opp navn til meg. Så sier han, ”Jammen han politimannen spurte etter venner, jeg har ikke slike venner som han spør om, det der er mine drikke venner”, sa han. Moren satt jo sammen der og da. Men dette forteller jo hvilken dialog det var mellom moren og gutten” (intervju 1).

Eller var det slik som politiet sier, ”alle andre får lov”, og de lurer foreldrene til å tro at de overnatter hos en kompis? Politimannen kunne dra frem både eksempler på flertallsmisforståelsen og dette med at ungdom lurer foreldre.

”Det gikk ut på at ungdommen lurte foreldrene til å tro at de overnattet hos en kompis eller en venninne, men i virkeligheten var de på en ungdomsfest. For de ser jo at det er spenning, og de opplever jo forskjellige ting og bare EN gang å teste det, det og får de lyst til. De ser og at det er litt morsomhet inni det her. De får høre veldig mye positivt om det. Så de er nysgjerrig på hvordan er akkurat denne biten her”(intervju 1).

Dersom vi ser på Lise sin situasjon her, som tydelig er ensom og har et svakt nettverk på grunn av situasjonen i hjemme, stemmer ikke flertallsmisforståelse helt i hennes livssituasjon. Men derimot kan vi se at Pedersen sin teori kan være mer relevant for det Lise opplever. Nettverket hennes, og det sosiale livet hennes kan være svekket, også fordi hun ikke deltar i det sosiale livet blant ungdommer. Hennes livssituasjon er ulik fra Pers. Lise har opplevd hva alkoholmisbruk kan føre til, og det kan derfor tenkes at hun vil avstå å debutere med alkohol i ung alder. Det vil likevel ikke si at hun vil få problemer, selv om teorien sier at det kan skje.

Pedersen (1998) sier noe om at rusmidler i ungdomstiden blir sett på som at man er kommet inn i en ny fase i livet. Her kan man kjenne det på at kroppen, følelser og tanker forandrer seg. Det er også i denne perioden i livet man kan begynne å eksperimentere med rusmidler. ”Det er i ungdomstiden en begynner å eksperimentere med rusmidler - en fase i livet hvor mye annet også skjer. Kropp, tenkesett og følelsesliv forandres. Nye arenaer erobres, nye oppgaver løses” (Pedersen 1998:22).

Lise har nok vokst på at hun nå er den ansvarlige personen i familien, og hun er ikke en typisk 16-åring slik som Per er. Lise er heller hjemme i helgen og tar seg av familien, mens Per går

på fest med venner. Er dette det som er utslagsgivende for disse to ungdommene? Lise har på et tidlig tidspunkt i livet sett hva alkohol kan gjøre med et menneske og ikke minst en familie, mens Per, som kommer fra en vellykket og suksessrik familie har ikke fått kjent det selv på kroppen, og er derfor mer nysgjerrig på hva alkohol kan gjøre med kroppen?

”Så spør vi hva ungdommen oppfatter som spenning. Og det er veldig forskjellig. Det er fra det ytterste, til noe vi ikke tenker kan være spennende i det hele tatt, men for akkurat denne ungdommen er det det. Vi spør hva fritiden dreier seg om, og det er jo alt mulig, og penger. Familie og venner, der spør vi hva slags forventning de tror foreldrene har til akkurat han eller henne. Og der får vi også et klart inntrykk på kor sterk dialogen er i hjemmet” (intervju 1).

Selv om rusforebyggendes arbeid har betydning, kan det at Lise må forholde seg til farens alkoholmissbruk og følgende av dette kanskje være en større faktor enn det rusforebyggende arbeidet skolen, politiet og vernepleieren gjør. Politimannen jeg intervjuet sa noe om dette. Siden Per og Lise gikk i samme klasse så har de vært på de samme foredragene om nettopp rusforebygging. Men de har to vidt forskjellige utgangspunkt.

”Noen har bare lyst å teste rusen, de kan ha sittet på mange foredrag, de kan ha en tidligere rusmisbruker i klassen og det er kanskje det farligste de gjør i dag, vertfall om han ser dønn vellykket ut og. Så det er en av de farligste tingene og. For han ble jo ikke fysisk skadd, han er jo vellykket, han er flott kledd, han ser jo helt, kan ikke se på han at han er rusmisbruker. Vi har fått slike tilbakemeldinger fra ungdom. Det er derfor jeg sier at vi er veldig forsiktige i dag. I begynnelsen når alle skulle være med på all slags mulige varianter så skjedde det veldig mye rart” (intervju 1)

3.2 Primær forebygging på flere arenaer

”Det at det arbeides på ulike arenaer med forebyggende rusarbeid blant ungdom, gjør til at det er mange som må ha de samme målene” (intervju1). Et prosjekt som ble startet av Norges Idrettsforbund og Olympiske komité i 2005, hadde fokus på hvordan idretten kunne være med på å jobbe rusforebyggende med ungdommer. De har funnet ut at faktorer som, godt samhold i gruppen, støtte, struktur og gode rollemodeller er med på å forebygge tidelig debut blant ungdom (Norges Idrettsforbund og Olympiske komité 2005). På ungdomskolen jeg gikk på, hadde de stor fokus på aktivitet og idrett som forebyggende arbeid sammen med MOT-arbeidet.

Vernepleieren understreket i intervjuet at forebygging er alfa og omega (intervju 2). Det å jobbe med forebygging, og å vite noe om hvordan man skal legge opp dette arbeidet er en viktig del av dette rusforebyggende arbeidet. Det som er viktig i prosessen med å legge opp et forebyggende opplegg er at man må identifisere problemet og definere det. Dersom problemet har begynt å blomstre i et tidlig stadium hos ungdommen, gjerne allerede som barn, har alle som har vært i kontakt med denne personen et ansvar. Dersom det blir oppdaget noen urovekkende atferdsmønster hos barnet i barnehagen eller på barneskolen, må det gis beskjed videre til forebyggingsteamet, slik at man kan jobbe med det, og prøve å løse problemet før det blir et stort og mer krevende problem. Forebyggingsteamet som politimannen jeg intervjuet snakket om, noe som de kaller antisosialitets slalåm. Da har de en slags sjekkliste som de følger for å finne ut hvor problemet oppstod, og kan spore det tilbake, helt til helsestasjonen. Politimannen sa:

”Da begynner vi på helsestasjonen. Og så ser vi at helsesøster gjorde ikke noe, men sendte det videre til barnehagen. Barnehagen ser problematikken, gjør ikke noe annet enn å sende det videre til småskolen, barneskolen. Lærere kjenner problematikken, men de har ikke gjort noe. Så når de kommer opp på mellomtrinnet, så er det ingen forvarsel til der. Og heller ingen når de går fra barneskole til ungdomsskole. Eller videregående. Så får vi dem i fanget. Og når vi da går tilbake, barnevernet har ikke hørt noe. Så går vi til skole. Og når vi går tilbake så hører vi at skolen har visst noe, de har sagt ett eller annet, men det var liksom, de mente det ville gå greit. Og så får vi dem som skikkelig tung. Og så må vi sammen med sosialtjenesten. De har gjerne på veien, barnevernet ikke har noen mulighet fordi de har jo en aldersbegrensning der. DU kan ikke komme med en som har fylt 18 år. Du kan komme med en som er 17 ½ år, men da ser de om de kan slippe ham, og ikke gjøre noe. Så hele den veien der, er fryktelig vanskelig. Og vi har tatt den opp mer enn en gang, og den har blitt mye bedre” (intervju 1).

I hovedsak handler forebygging om å begrense faktorer som kan være med på å utsette en person for noe negativt, og samtidig bedre beskyttelsen. Derfor er det viktig med samarbeid mellom dem som har med ungdom å gjøre på ulike arenaer. Det kan være hjemme, skole og i fritid. I støttematerialet som Helsedirektoratet, (se side 7) har sendt ut til ungdomskoler, skriver de noe om dette

Selv om det er på skolen barn og ungdom oppholder seg store deler av dagen, er det trolig i hjemmet de første forandringene vil bli oppdaget dersom ungdommen har begynt å bruke rusmidler. Om og når dette eventuelt oppstår, er det godt for foreldrene å ha noen å henvende seg til. Det er derfor viktig med gode relasjoner og god kontakt mellom hjem og skole. Som

vernepleier skal man kunne møte hele mennesket, og ikke bare se problemer eller diagnoser. Relasjonsbygging inngår i dette. Dersom foreldre kommer og vil snakke om noe de tror er problemer med ungdommen deres, så må jeg som vernepleier kunne sette meg inn i hele situasjonen. Jeg må være en trygg base for hele familien, og ikke bare ungdommen. For at ungdommen skal få respekt innenfor ulike arenaene og personene som jobber med dem, må det være samsvar mellom holdninger og verdier på de ulike arenaene. Dette er vesentlig for å få etablert gjensidig respekt mellom de ulike rusforebyggende aktørene og ungdommen.

”Foresatte er de som kjenner barnet/ ungdommen best. Det er ofte de som først vil legge merke til om den unge endrer atferd, vennekrets eller på en annen måte forandrer seg. Hvis foresatte ser slike forandringer og engster seg for egen eller andres barn og unge, er det viktig at de har noen å henvende seg til. Om hjem og skole har utviklet et godt samarbeid, kan man sammen prøve å hjelpe eleven ut av et eventuelt begynnende problem” (Helsedirektorartet 15-1978:12)

3.2.1 Skolen, politi, vernepleier og helsevesenet som en forebyggende arena

”Det som er viktig når man skal jobbe med forebyggende, er at man er strukturert, systematisk og at man ser på det som et langsiktig arbeid” (Helsedirektorartet 15-1978).

Som tidligere nevnt, liker vi å tro at det er foreldrene som kjenner barnet sitt best, men slik er det nødvendigvis ikke i alle tilfeller. Dersom vi ser på Per sin situasjon og hvordan han havnet inn i rusmiljøet, så er det nok mange rundt ham som har sviktet ham i den forstand at de ikke har lagt merke til problemene han har hatt, og har med rus. Kan dette være fordi at foreldre i dag kan være mer opptatt av materielle ting, enn faktisk å følge med, og opp barnet sitt? Politiet mener at foreldre er naive og at de snakker dårlig sammen med foreldrene til venner som de omgås til dagen. ”.... er det ingen her som har telefoner? Snakker dere ikke sammen, hvordan snakker dere som foreldre sammen? Er det bare om en dyr bil eller hva dere skal kjøpe i huset? Eller er ungdommen såpass viktig at det er den dere snakker om?”(intervju 1).

Det kan tenkes at det er skolen som oppdager barnets eller ungdommens forandring i væremåte. Ungdom tilbringer mye tid på skolen. Det er ofte her ungdom er med andre ungdommer og venner. Derfor kan det tenkes at en observant lærer er den som først oppdager at ungdom begynner med rusmidler. ”Skolen er den viktigste samarbeidspartneren og forebyggeren i det tverrfaglige samarbeidet, fordi den ser barnet over tid, og vil derfor kunne

registrere endringer i atferd, oppmerksomhet og hvordan skoleoppgavene er forberedt og løst” (Glaser & Bølstad 2008:199).

Det som og er viktig i rusforebygging er at man jobber tverrfaglig for å god effekt av arbeidet. Tverrfaglig og langsiktig arbeid med rusforebygging, vil være mer effektivt fordi man kan supplere og forsterke hverandres innsats. Resultatet kan da bli bedre enn om man jobber kortsiktig og hver for seg.

”Barnevernet, helsesøster, skole og politi. Og på den siden av bordet var det døds stille. DET KOM IKKE EN PITTE LITEN LYD FREM!! Hehe, jeg husker jeg så på de også sa jeg; det er ingen av dere som er i stand til å gi hjelp, dere tør ikke snakke sammen, denne gutten, jenta kommer til å havne som en av mine faste, på grunn av at dere ikke kan snakke sammen”(intervju 1).

Det kan være ulike måter å arbeide på selv om målet er det samme -rusforbygging blant unge. Det kan hende at politiet får melding fra skole eller de andre etatene om en ungdom som har begynt å ruse seg, enten med alkohol eller andre rusmidler. Politiet gjennomfører da ofte bekymringssamtalen. På denne samtalen velger foreldrene selv om de vil være med å høre hva ungdommen har å si. ”I disse samtalene vil vi helst at foreldrene bare skal sitte og lytte. Noen ganger vil ikke foreldrene være inne, de vil lese om det etterpå, dette er noe de må avgjøre selv” (intervju1).

”Rusforebyggende arbeid med unge som målgrupper dreier seg om tidlig intervensjon, der målet er å redusere etterspørselen etter alkohol. I denne sammenhengen peker skolen seg ut som en arena” (Glaser & Bølstad 2008:193). Dersom vernepleieren er en del av skoleteamet vil det kunne være med på å utvide kompetansen i teamet. Vernepleierens arbeidsmodell inneholder systematisk kartlegging, analyse og målrettede tiltak. Gjennom bruk av vernepleieren sin arbeidsmodell kan det være lettere å jobbe opp mot ledelsen på skolen med helhetlige tiltak.

4.0 Avslutning

Jeg har i denne oppgaven skrevet om rusforebyggende arbeid blant ungdom. Jeg har sett på hvordan det arbeides med å forebygge rusavhengighet blant ungdommen sett fra politiets og kommunens ståsted, og på hvordan jeg som vernepleier kan være med på å jobbe rusforebyggende blant ungdom.

Det er tre ulike stadier innenfor forebygning. Jeg valgt å ha hovedfokus på primærforebygging innenfor det rusforebyggende arbeidet blant ungdom, der relasjonsbygging, tverrfaglighet og helhetstenkning står sentralt.

Jeg har benyttet ulike litteratur, internett, rapporter, prosjekt og intervjuer til å finne noen svar på min problemstilling. Gjennom bruk av intervjuer har jeg fått muligheten til å se ulike fagpersoners erfaringer opp mot teorien som er benyttet i oppgaven. Det har gitt meg muligheten til å sammenligne teori og praksis og gitt meg et godt grunnlag for egne vurderinger. Aktører som samarbeider om problemstillinger rundt ungdom har ofte ulike ståsteder og faglige begrunnelser for de avgjørelser som tas i dette arbeidet. Jeg har sett at teori og praksis stemmer overens i noen tilfeller, men ser også at dette ikke alltid stemmer overens. Jeg ser at mye kan se bra ut i teorien, men at det ikke alltid fungerer slik som ønsket i praksis.

Det har særlig vært spennende å se på samarbeidet mellom skole og foreldre og hvordan deres samspill med ungdom har betydning for effekten og resultatet av det rusforebyggende arbeid blant ungdom. Særlig har jeg reflektert mye over viktigheten av at alle som er involvert i ungdomsmiljøene jobber mot samme mål. Jeg vil her særlig trekke frem hvordan holdninger påvirker og om hvordan kommunikasjon er med på å påvirke utfallet av et slikt arbeid.

Det har vært svært lærerikt og nyttig for meg å fordype meg i temaet. Det at jeg valgte å ha en vernepleier som egen stemme i drøftingen, er fordi det er det som blir min profesjon etter endt utdanning, og det har vært viktig for meg å ha egne refleksjoner på teamet. Jeg ser at jeg som vernepleier besitter kunnskap om kommunikasjon og relasjon som er faglig relevant i slikt arbeid. Jeg tror også at det å arbeide ut fra vernepleierens arbeidsmodell kan styrke det tverrfaglige arbeidet i rusforebyggende arbeid.

Jeg har fått ny innsikt og økt min kunnskap om et problemområde som kan bli aktuelt i min fremtidige arbeidshverdag, samt at jeg føler meg beriket over å ha fått mulighet til å gå dypere inn i dette fagfeltet. Gjennom å skrive denne oppgaven har jeg fått utvidet min faglige forståelse for hvor viktig det er å arbeide med rusforebyggende arbeid blant ungdom. Det har vært spennende, lærerikt men også utfordrende å skrive denne oppgaven både pga oppgavens omfang og betydning, samt egne følelser, holdninger og verdier er blitt berørt og utfordret. Det har gitt meg mange nye og for meg viktige refleksjoner om rusforebyggende arbeid.

LITTERATUR LISTE

BØKER:

Dalland, O. (2007). *Metode og oppgaveskriving for studenter*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Fekjær, O.H. (2011). *Rus- bruk, metode, skader, behandling, forebygging, historikk*. Oslo: Gyldendal Norske Forlag AS.

Glaser, V., & Bølstad, J. (2008). *Moderne oppvekst – nye tider – nye krav*. Oslo: Universitetsforlaget.

Johannessen, A., Tufte, A.P., & Christoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt Forlag AS.

Løkken, G. & Søbstad, F. (2009). *Observasjon og intervju i barnehagen*. Oslo: Universitetsforlaget.

Pedersen, W. (1998). *Bittersøtt, Ungdom/ sosialisering/ rusmidler*. Tøyen: Universitetsforlaget AS.

Røknes, H.O., & Hanssen. H.P. (2010). *Bære eller breste, kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke.

Schultz, H. J. (2007). *Ungdom og rus*. Oslo: Universitetsforlaget.

Støttmateriell. (2012). *Rusmiddelforebyggende arbeid i skolen – forslag til læringsaktiviteter*. Narvik: Helsedirektoratet i samarbeid med utdanningsdirektoratet.

Nettsider:

<http://www.forebygging.no/en/Ordbok/L-P/Primarforebygging/> - En kunnskapsbase for rusforebyggende og helsefremmende arbeid (lest 08.04.13)

<http://www.forebygging.no/en/Ordbok/Q-A/Sekundarforebygging/> - En kunnskapsbase for rusforebyggende og helsefremmende arbeid (lest 08.04.13)

<http://www.forebygging.no/en/Ordbok/Q-A/Tertiarforebygging-G-Caplan/> - En kunnskapsbase for rusforebyggende og helsefremmende arbeid (lest 08.04.13)

<http://www.forebygging.no/en/Teori/Overordnede-perspektiver/Forebyggende-og-helsefremmende-arbeid---strategi-og-begrunnelse-for-metodevalg/Hva-er-forebygging/> - en kunnskapsbase for rusforebyggende arbeid og helsefremmende arbeid (lest 08.04.13)

<http://www.forebygging.no/en/Teori/Overordnede-perspektiver/Forebyggende-og-helsefremmende-arbeid---strategi-og-begrunnelse-for-metodevalg/Hva-er-forebygging/> - Kunnskapsbase for rusforebyggende og helsefremmende arbeid (lest 08.04.13)

<http://www.forebygging.no/en/Teori/Overordnede-perspektiver/Alkohol--og-narkotikapolitikk---samt-fakta-om-rusmidler/Hasj-i-Norge-Mainstream-motkultur-eller-marginalitet/Hvor-mange-hasjbrukere-/> - Kunnskapsbase for rusforebyggende og helsefremmende arbeid (lest 08.04.13)

<http://www.forebygging.no/en/Teori/Overordnede-perspektiver/Alkohol--og-narkotikapolitikk---samt-fakta-om-rusmidler/Hasj-i-Norge-Mainstream-motkultur-eller-marginalitet/> - En kunnskapsbase for rusforebyggende og helsefremmende arbeid (lest 08.04.13)

<http://www.forebygging.no/en/Metode/Konkrete-tiltak-og-programmer/Andre-registrerte-tiltak/Tiltak-i-narmiljoet/TimeOut/> - forebyggende arbeid blant barn og ungdom innenfor idrettsmiljø (lest 09.04.13)

<http://www.forebygging.no/Global/Skole/stottemateriell.pdf> - Helse direktoratet (lest 10.04.13)

<http://www.helsedirektoratet.no/psykisk-helse-og-rus/rusmiddelarbeid-i-kommunen/aktorer-i-rusfeltet/Sider/default.aspx> - Helsedirektoratet - god helse, godt liv (lest 08.04.13)

http://www.rustelefonen.no/index.php?option=com_content&id=78:nyttig-ite-om-ungdom-og-rus&Itemid=13 – Rus telefonen (lest 09.04.13)

<http://www.sirus.no/Fra+hasj+til+tyngre+stoffer%3F.d25-SMtHW3q.ips> – statens institutt for rusforskning (lest 08.04.13)

<http://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/2012-2013/inns-201213-207/1/> (lest 09.04.13)

http://www.ung.no/rusmidler/1716_Avhengighet.html - (lest 08.04.13)

http://www.ung.no/rusmidler/197_Narkotikalovgivning.html - Det offentlige informasjonskanal for ungdom (lest 08.04.13)

Rapporter:

<http://www.helsedirektoratet.no/publikasjoner/fakta-om-narkotiske-stoffer/Publikasjoner/fakta-om-narkotiske-stoffer.pdf> (lest 09.04.13)

Prosjekter:

TimeOut, (2005). *TimeOut – for et bedre idrettsmiljø*. Oslo: Norges Idrettsforbund og Olympiske Komité

Tidsskrifter:

Pedersen, W. (2013). Alkoholavholdende – en risikogruppe.

Vedlegg:

Informasjonsskriv til deg som skal intervjues.

Jeg vil gjerne intervju deg i forbindelse med min bachelor-oppgave innenfor vernepleien. Jeg skal skrive om ungdom og rus. Med rus så mener jeg her, narkotika, og jeg ønsker å opparbeide kunnskap om, hvordan en kan ”snu” en ungdom ”i døren”, det vil si en ungdom som så vidt har begynt å bruke narkotika.

Du som skal være mitt intervjuobjekt, kan når som helst i prosessen trekke deg, og det som du har sagt vil da bli slettet fra min oppgave. Du kan selv velge om du vil være anonym, eller om du vil være med i oppgaven med fullt navn.

Jeg setter veldig pris på at du har sagt ja til å la deg intervjues, da dette vil være med på å styrke oppgaven min.

Dersom det er noe som er uklart, kan du ringe meg på telefon : **984 60 931** eller på mail: **malinblomvagnes@gmail.com**

Med vennlig hilsen

Malin Blomvågnes

Intervju guide til politi, forebyggingsseksjonen:

- 1) Hvordan ville du ha forholdt deg til situasjonen til Lise og Per?
- 2) Hvordan ville du gått frem for å forebygge rusavhengighet hos disse to ungdommene?
- 3) Hva er de vanligste fellesnevnerne for ungdommer som utvikler rusproblemer?
- 4) Hva er de viktigste ”nøklene” til å forebygge rusbruk blant ungdommer? Kan du fortelle litt om fremgangsmåten dere bruker, ulike metoder?
- 5) Ungdommer skal tøffe seg og virke ”kule” ovenfor andre ungdommer. Hvordan går du som forebygger og politi inn i arbeidet med å skape gode relasjoner og skape god kjemi dere i mellom?
- 6) Hvilken rolle spiller familie og nettverk i forebygging av rusbruk?
- 7) Hvilken av de offentlige hjelpetiltakene er de første som kommer i kontakt med ungdommer som står i fare for å utvikle rusproblemer?
- 8) Hvordan kan det offentlige hjelpeapparatet bli bedre på forebygging?
- 9) Hvordan kan tverrfaglig arbeid være en styrke for forebyggingsarbeidet?

10) Hvilke trender ser du i utviklingen av rusbruk blant ungdom, og hvordan ser du for deg at disse eller andre trender kan kommet til uttrykk i fremtiden.

Intervju guide til vernepleier:

11) Hvordan forholder du deg, og hvordan forholder resten av skolesystemet seg til rusproblematikk (narkotika og alkohol) blant ungdom?

12) Hvordan mener du at man best mulig forebygger for at ungdom ikke skal begynne å benytte seg av rusmidler?

13) Har dere her på skolen ulike metoder dere bruker i forhold til det å forebygge rusavhengighet blant elevene deres?

4) Hvordan kan man opprette en så god kontakt som mulig med eleven som har havnet litt på skråplanet, at man kan gå inn i situasjonen å snakke med han eller henne om hva som kan skje som følger av bruken av rusmidler og ulike veier videre?

5) Hva mener DU er den beste metoden av forebygging?

6) Er alkohol inngangsportalen til sterkere rusmidler?